

Meilė

Reikės kažkuo tą tuštumą užpildyt,
Tą baisią tuštumą galvoj ir širdyje.
Ir mano rankos, kaip ir mano viltys,
Vėl šaukiasi į ją. Į ją.
Tiktai į ją.

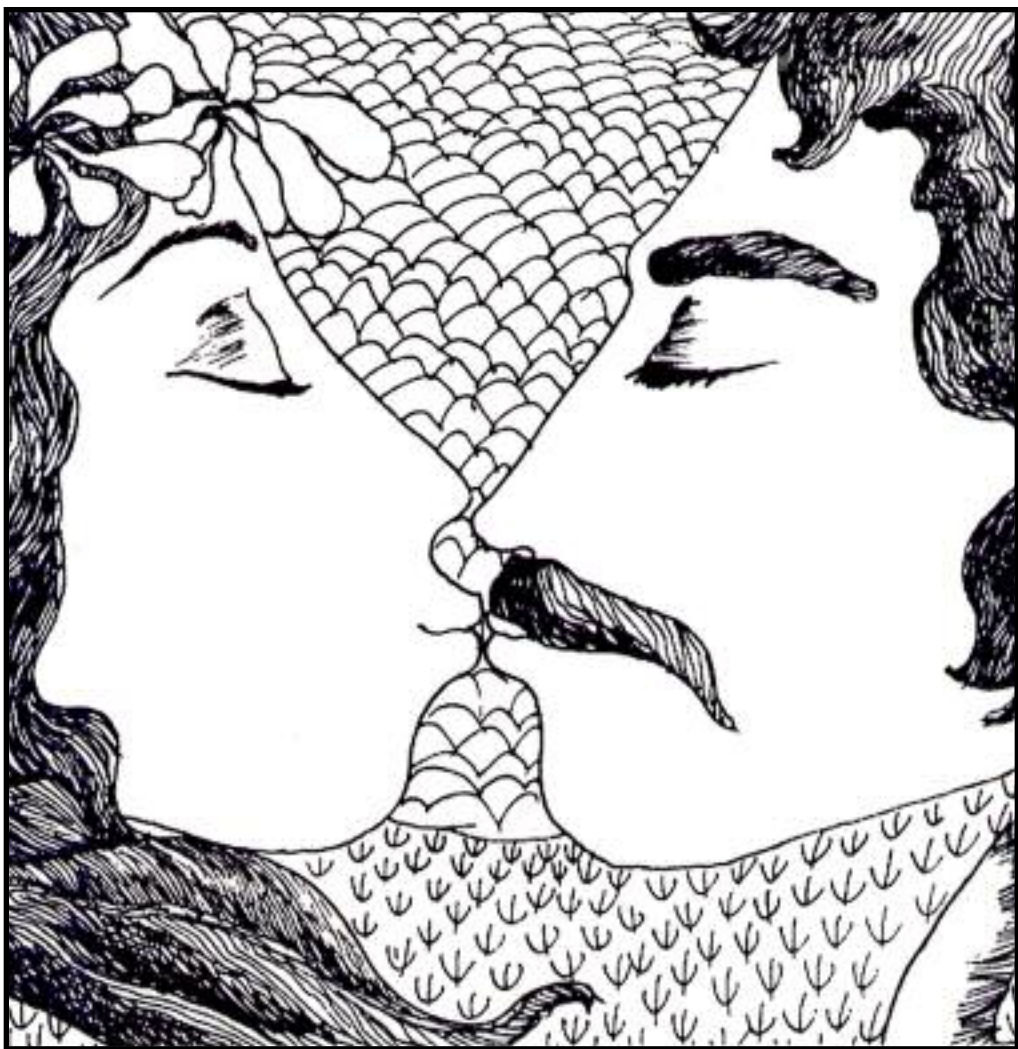
Sudeginki mane. Pasmauk mane. Nunuodyk.
Tiktai paliesk mane. Tiktai paliesk. Paliesk.
Išvesk mane į aikštę ir prieš visus apnuogink,
Parodyk, koks aš menkas.
Tik būki prie šalies,

Kad tavo šviesoje aš augčiau tartum perlas
Aistringo vandenyno fantastiškam dugne,
Iškelk. Atidaryk mane. Tiktai neperleisk.
Neperleisk niekam.
Sunaikink mane,

Tik leiski bent akimirką nušvisti
Tuo, ką turiu, ir tuo, ko neturiu.
Kaip savo kūdikį mane išvystyk,
Pakėlusi nuo žemės rankų nešvarių.

Ir gali būt: suniekintas, pamintas,
Išliksiu gyvas, pilnas, kaip ir tu.
Aš noriu, aš galiu, aš būsiu tau paminklas,
Kad visados nešiotumeis mane kartu.

Justinas Marcinkevičius

Illustr. dail. Zita Sodeikienė (iš knygos Stasys Yla. „Lietuvių šeimos tradicijos“. Chicago, 1978)

– *Meilė? Kas yra meilė? – mąstė Andrej Bolkonskyj. – Meilė kliudo mirčiai, meilė yra gyvenimas. Viskas, viskas, ką aš suprantu, suprantu tik todėl, kad myliu. Viskas yra, viskas egzistuoja tik todėl, kad aš myliu. Viską teriša ji viena. Meilė yra Dievas ir numirti – reiškia man, meilės dalelytei, sugrįžti į bendrą ir amžiną šaltinį.*

Lev Tolstoj. „Karas ir taika“

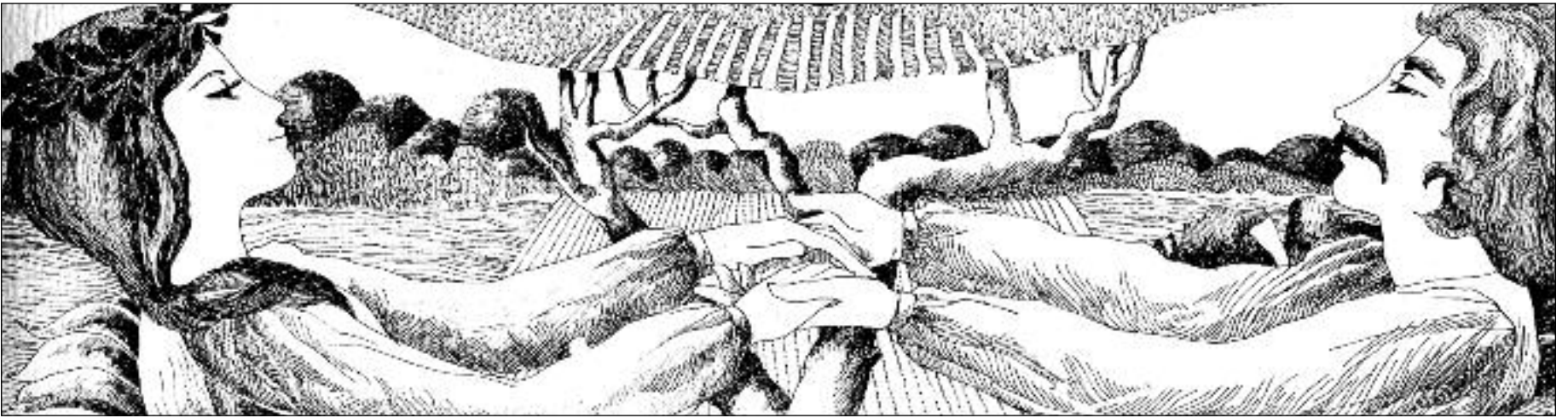
Kitame numeryje:

- Tarptautinė vaikų gynimo diena.
- Lietuvis režisuoja Amerikoje.
- Margas Liudo pasaulis.
- Vaikų gynimo diena.

Laikina redaktorė **Ligija Tautkuvienė**
Maketuoja **Jonas Kuprys**

Šio šeštadienio *Kultūros* turinys

- 1 psl. Justinas Marcinkevičius. Meilė.
- 2 psl. Petras Maldeikis. Meilė (1).
- 3 psl. Ligija Tautkuvienė. Vienuolyno paslaptis.
- 5 psl. Stefa Tamoševičienė. Tarp smėlio ir dangaus.
- 7 psl. Laisvės byla (1).

Iliustr. dail. Zita Sodeikienė (Iš knygos Stasys Yla. „Lietuvių šeimos tradicijos“. Chicago, 1978)

MEILĖ (1)

Kas ir kuo, kaip ir kodėl žmonės įsimyli, pamilsta visam gyvenimui, kas yra meilė iš pirmo žvilgsnio? Išeivijos publicistas, redaktorius, spaudoje rašęs psichologijos, pedagogikos, kultūros, politikos klausimais, rašytojas, pedagogas **Petras Maldeikis** (1904-1993) knygoje „**Meilė dvidešimtajame amžiuje**“ (Lietuviškos knygos klubas. Chicago, 1970. „Draugo“ spaustuvė) ieško atsakymo... Perverskime knygą kartu.

„**Meilė**“ yra daugiareikšmis žodis. Ji turi daug prasmės atspalvių ir daug gilumo sluoksnių. Net ir tuo atveju, kada keli žmonės kalba apie vienos rūšies meilę, dar nereiškia, kad jie kalba apie vieną ir tą patį dalyką. Ji nepriklauso tik vienai kuriai gyvenimo sričiai (...). Didelė dauguma veikalų apie meilę yra parašyta psichologų, teologų ir filosofų. Ji yra vienas giliausių žmogiškųjų pergyvenimų ir tuo pirmiausia priklauso psichologijai, nors šis mokslas dar nėra parodęs didelio susidomėjimo meilės problemomis, ir jų studijavimas, palyginti, nėra toli pažengęs. Meilė yra viena žmogiškosios egzistencijos ir vertybių problema. Jos esmę yra vienaip ar kitaip svarstę visa eilė žymiausių visų laikų mąstytojų, kurių meilės sampratos formulavimais ir jos problemų svarstymais mes visi naudojames. Teologijoje meilė yra vienas Dievo ir žmogaus santykiavimo būdų. Teologinėse meilės studijose dažniausios yra antgamtinės meilės, artimo meilės, moralinės ir ypač šeimos meilės problemos.(...) Su meilės klausimais nemaža susiduria sociologija, antropologija, biologija, psichiatrija ir kai kurie kiti mokslai. (...) Populiariausias meilės pažinimo šaltinis – dailioji kūry-

ba, ypač literatūra. Didelė dauguma žmonių savo smalsumą apie meilę tenkina ne studijuodami apie ją parašytas mokslines knygas, o skaitydami romanus, poeziją ar kitokius dailiosios literatūros veikalus, kuriuose dažnai randame mums naujų, iki šiol dar nepastebėtų ir originaliai parodomų meilės atžvilgių. Dažniausiai lėkštos, bet intriguojančiu būdu parodomos meilės pristatymais verčiasi filmai ir televizija.

(...) Šiais laikais išpopuliarinti biologiniai ir fiziologiniai žmogaus intymaus gyvenimo atžvilgiai yra nustelbę susidomėjimą psichologiniais bei dvasiniais jos atžvilgiais ir tuo būdu yra sukėlę tam tikrą meilės vertybių sąmyšį, kurį kai kas vadiną seksualine revoliucija. (...) Bet mes joje nerandame nieko nauja ir nieko kūrybiška, kaip tik dažnai fiziologiniams procesams nerūpestingai užleidžiamą pirmumą prieš psichologinius ir dvasinius meilės atžvilgius. Tai yra šių laikų problema, kuri skiria ne tik įvairių pažiūrų žmones, bet neretai ir vaikus nuo tėvų. Tai yra padėtis, kurios gal negalime pakeisti vien teoriniais samprotavimais, bet kurios tačiau negalime palikti, jos nesarstydami.

Meilės esmės beiėškant

Apie meilę kartais yra sakoma, kad ji yra mistėrija – kažkas nesuprantama ir neišaiškinama. Nors gal nerasime žmogaus, kuris savo gyvenime iš viso nieko nebūtų mylėjęs, tačiau labai nedaug kas galėtų pasakyti, kas yra meilė. (...) Meilę yra daug lengviau pergyventi, negu žodžiais ją nuskęyti. Jai nelabai tinka logiški apibendrinimai, nes ji yra įvairiai pergyvenama ir įvairiai išreiškama. (...) Protestantų mąstytojas Tillichas mano, kad meilė iš viso neaptariama, nes nėra aukštesnio principo jai aptarti. Sheleris sutinka, kad meilė gali būti parodyta mylint, bet ne žodžiais nuskęyta. Mueller-Freienfelsas prisideda prie Shelerio nuomonės, kad meilės negalima aptarti. O psichanalitikas Reikas sako, kad meilė yra nežinoma psichinė liga, nežinomos kilmės ir neatpažįstamo charakterio. Net ir Freudas savo amžiaus pabaigoje išsitaręs, kad iš tikrųjų mes labai mažai težinome apie meilę.

Kiti neigia ir pačios meilės buvimą bei jos galimumą. Freudas meilę laikė tik sukilnintu seksualumu. Materialistinės krypties mąstyme dažnai jai išvis nerandama pagrindo. Ji esanti nekonkretus dalykas. Knygos meilės tema jau priklaus-

sančios praeičiai, nes tikslųjų mokslų laikais tokia tema jau nebetinkanti rimtam svarstymui, išskyrus tai, kas yra perėję į antropologijos ir psichologijos sritis. Ir amerikietis mąstytojas Santayana apie meilę yra palikęs skeptiškai skambančių sakinių: meilė esanti neaiškus dalykas, nes devynios dešimtosios jos priežasčių, esančios mylinčiam asmenyje ir tik viena dešimtoji esanti meilės objekte. Tai esanti pusiau iliuzija, kuria apsigaua tas, kuris myli. Meilė, pasak jo, esanti natūrali religija su savo kultu, simboliais, viltimis ir garbinimu. Tačiau toliau jis priduria, kad netikėta meilė yra didelio bukumo ženklas. (...) Apie meilę kalbant, labai dažnai perdedama. Anot Guittono, hiperbolė yra paprasta meilės dalykams išreikšti kalba, nepaisant ar ji nukreipta į Dievą, ar tik į jo kūrinių. Ir kai kieno kalboje randi didelių perdėjimų, jau gali spręsti, kad jis yra arba meilės, arba neapykantos įtakoje.

Pagaliau meilės sampratą apsunkina dar ir tai, kad tas pats žmogus įvairiais savo gyvenimo laikotarpiais skirtingai ją pergyvena ir skirtingai ją vertina. Vienaip žmogus myli paauglystėje ir jaunystėje, kitaip meilę išgyvena subrendęs žmogus, ir dar kitaip į ją žiūri sendamas. Net ir tame pačiame gyvenimo laikotarpyje meilės supratimas bei jos pergyvenimas pareina nuo įvairiausių ją veikiančių aplinkybių ir ypač anksčiau jos turėto patyrimo.

(...) **Meilė yra visos asmenybės pergyvenimas**, kuriame dalyvauja įvairios psichinės funkcijos, neišskiriamai tarp savės susijusios. Meilė nėra tik trumpas susijaudinimas, o pastovus visų savo pergyvenimų nukreipimas į jos objektą, vien tik apie jį temąstant ir visa savo esmę siekiant jį pažinti iki pačios jo asmenybės esmės. (...) Juk negalime mylėti tai, kas nežinoma; lygiai negalime mylėti nieko neveikiant ir meilės įgyvendinimo nesiekiant.

Pamilstant kurį nors asmenį, intuityviai ir spontaniškai atsiskleidžia jo giliausias vertingumas, kurio kiti nepastebi ir lieka nesuinteresuoti. Toks kito asmens vertybių atskleidimas sukelia to asmens pasiilgimą, kuris vitalinių jėgų palaikomas bei stiprinamas, su didele jausmų jėga apima žmogų ir sutelkia jo jausmus ir mintis į meilės objektą. (...) Meilė nėra tik pasyvus gerėjimasis kito asmens vertingumu, o daugiau dinamiškas veržimasis jam priklausyti su visa savo būtimi ir jo siekti su visu pasiilgimo gilumu. (...)

Tikroji meilė yra daugiau nei reakcija į kito asmens gražumą ar kitokį dirginimą: ji yra spontaniška, kūrybiška ir ilgai išliekanti; neretai ji neišnyksta ir net nesumenkėja, ir mylimam asmeniui mirus; tuo ji išėina iš paprasto reagavimo apimties. Meilės negalima suvesti tik į reakciją, nes jos reikalas bei jos pasiilgimas bręsta kartu su žmogumi ir tarsi laukia tik pasitaikančio mylėti tinkamo bei vertingo asmens. Ir tokiam asmeniui pasitaikius, pradeda veikti tai, kas ilgesiuose ir svajonėse jau seniai laukė įgyvendinimo.

Tikroji meilė remiasi kūrybiniu žmogaus tikėjimu kito žmogaus vertingumu, ir kartu ji yra tokio vertingumo jame patvirtinimas. Tai yra aukštesnio prado žmoguje ieškojimas, juo tikėjimas, jo pripažinimas ir kartu sau jo troškimas. (...)

Nukelta į 8 psl.

Vienuolyno paslaptis

LIGIJA TAUTKUVIENĖ

Istorija

Kauno Benediktinių vienuolynas įsikūręs miesto senamiestyje tarp Benediktinių, Šauklių, Šv. Gertrūdos ir J. Jablonskio gatvių. Gotikinė vienanavė Šv. Mikalojaus bažnyčia pastatyta XV a., Antakalnio kalvos šlaite. XVII a. pradžioje LDK didikas, Jeruzalės kavalierius Andriejus Skorulskis kreipėsi į karalių Zigmantą III prašydamas šią bažnytelę dovanoti būsimam Kulmo (Chełmno) kongregacijos benediktinių vienuolynui. Netrukus atvyko ir pirmosios benediktinės iš Nesvyžiaus, tarp kurių buvo ir A. Skorulskio duktė Ona Eufemija, tapusi pirmąja vienuolyno viršininke. Palyginus su Vilniaus benediktinių vienuolynu, XVII-XIX a. Kauno benediktinių finansinė padėtis buvo prastesnė (turėjo mažiau žemių, nuolatinių pajamų ir t.t.). 1689 m. popiežius Aleksandras VIII patvirtino benediktinių bažnyčiai Šv. Mikalojaus, Šv. Benedikto, Šv. Scholastikos, Šv. Marijos Magdalenos, Šv. Placido, Visų benediktinių ordino šventųjų, Šv. Mauro atlaidus. Nuo XVII a. kurį laiką vienuolyne veikė mergaičių mokykla.

XIX a. caro valdžiai naikinant vienuolynus, teišliko vienintelis Benediktinių vienuolynas Kaune. XX amžiuje vienuolynuose vyravusi lenkiška kultūra tapo viena skaudžiausių Lietuvos Bažnyčios problemų tautinio atgimimo metais. XX a. pradžioje lietuvių dvasininkija pageidavo, kad krašto vienuolynai būtų lietuviški. 1920 m. Benediktinių vienuolyne buvo 17 vienuolių, iš kurių tik kelios suprato ir kalbėjo lietuviškai. 1922 m. 10 lenkių benediktinių buvo iškelta į Kolainius. 1926 m. Apaštališkasis vizitatorius arkivyskupas J. Matulaitis reformavo vienuolyno įstatus ir jų veiklą pritaikė naujiems laikmečio reikalavimams. 1940 m. bendiktinių seserų buvo 52.

Po Antrojo pasaulinio karo, rusų okupacijos metu, vienuolynas buvo uždarytas. 1948-1990 m. bažnyčioje buvo viešosios bibliotekos knygų saugykla.

1990 m. bažnyčia suremontuota ir grąžinta tikintiesiems, į vienuolyną grįžo benediktinių kongregacijos seserys.

Tokia trumpa Benediktinių vienuolyno istorijos apžvalga internetiniame portale, kituose informacijos šaltiniuose. Apie tai, kad sovietmečiu benediktinių vienuolynas veikė pogrindyje, prieš kelėtą metų spaudoje buvo pasirodžiusi viena publikacija. Tačiau kokia veikla užsiėmė į pogrindį nuėjusios vienuolės – niekur neužsimenama nė žodžiu...

Benediktinių vienuolynas Kaune.

Mūsų šeima buvo susijusi su vienuolynu, seselėmis ir ... maldaknygių įrišimu. Nejau iš gyvenimo išėjusios seselės niekam nepapasakojo, neperdavė istorijos? Nejau tik storos vienuolyno, bažnyčios sienos žino paslaptį ir saugo ją? Juk vienuolės veikė sunkiomis sąlygomis, kagėbistų persekiojamos.

Nepriklausomybę atstačius, pasiūliau tėvams papasakoti tą istorijos dalį, su kuria buvome susiję. Mama pasakė labai trumpai: „Dar ne laikas“. Matyt, nepasitikėjo. Kruvinoji Sausio 13-osios naktis, atėmusi anūką, sūnų, seserėną Titą Masiulį, nukėlė šį pasakojimą į „kitą laiką“.

Po aštuoniolikos Nepriklausomybės metų, nusprendusi, kad tas „kitas laikas“ jau pribrendęs, susiradau vienuolyno vyresniosios telefoną, paskambinau...

Susitikimas vienuolyne

Vasario vidury su seserimi Vitalija pravėrėme Kauno Benediktinių vienuolyno kiemo vartelius. Kada paskutinį kartą čia buvau? Gatvės platinimas kiek pakeitė vaizdą, o gal jis išbluko mano atmintyje.

Mūsų jau laukė vienuolyno vyresnioji motinėlė Juozapa. Ji aprodė atgautus vienuolyno, klebonijos pastatus, bažnyčią. Joje, kaip tik tuo metu repetuoja bažnytinis vaikų chorelis, kuriam vadovauja jauna seselė. Vitalija prisimena, kaip seselė **Joana** vienuolyne su vaikais repetuodavo vaidinimėlius. Žodis po žodžio ir mes pasakojame vie-

Klišės – kryžiai

nuolių, mūsų šeimos ir maldaknygių istoriją, kuri yra ir vienuolyno istorijos dalis. Rodau pasiimtas iš tėvų buto kryželių klišes...

Pradžia. Tėvų gyvenimas

Pasakojimas būtų nepilnas, jei nesugrįžtume į šaknis-tėvus, jų gyvenimus...

Mano tėvai, kaip sakydavo mama, apsivedė „vienas – plikas, o kitas – nuogas“. Abu našlaičiai.

Bronislava Cicilaitytė-Gecevičienė liko našlaitė, kai jos mama Stanislava Petrauskaitė-Cicilaitienė 1915 m. sausio 28 d. mirė Čikagos Cook County ligoninėje, gimdymo metu gavusi kraujo užkrėtimą... Senelis, po 15 metų gyvenimo Amerikoje, grįžęs į Lietuvą pasakojo, kad naujagimį jis atidavęs įvaikinti kažkokiems žmonėms ir jo naujas vardas – Tom Šmit... Cook County ligoninės

Vienuolyno vyresnioji seselė Juozapa (deš.) ir seselė Gabrielė.

L. Tautkuvienės nuotr.

Nukelta į 4 psl.

„Fabrikėlio-knygriškylos“ „darbuotojai“ – Adomas ir Bronė Gecevičiai su dukromis Vitalija (kairėje) ir Ligija. Nuotrauka daryta apie 1959-1960 metus.

Vienuolyno paslaptis

Atkelta iš 3 psl.

Namų „fabrikėlis-knygriškyla“

archyvuose nieko iš to laikotarpio neliko – keli potvyniai sunaikino rūsyje esančius archyvų dokumentus.

Tėtis, Adomas Gecevičius, visai mažuliukas liko našlaičiu. Senelis Vincas Gecevičius buvo Kauno geležinkelio tarnautojas. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, visi tarnautojai, garvežių kūrikai ir kt. asmenys buvo demobilizuoti ir išvyko kariauti. Caro armijai reikėjo žmonių. Tais laikais garvežiai buvo kūrenami malkomis. Senelis, neturėdamas šiltos aprangos, kažkur Sibire, bekirsdamas medžius, sušalo... Močiutė su visa dešimčia vaikų atsidūrė, kaip karo pabėgėlė, Maskvoje... Kai grįžo į Kauną, Maskvoje palaidoję vyrą ir tėvą, galo su galu jau nebesudūrė. Gal todėl mano tėtis keletą metų augo Čiobiskio vaikų prieglaudoje, kurią globojo vienuolės kazimierietės. Jo atsiminimuose seselė kazimierietė buvo pikta, neretai ir ausį nusukdavus. Kazimierietės pakeitė benediktinės. Seselė **Joana Buivytė** tapo pačiu brangiausiu ir mylimiausiu žmogumi per visą jo, vėliau ir mūsų šeimos, gyvenimą. Ji buvo ne tik viešnia, ji buvo mūsų namų geroji dvasia. Ji – stipriausias ryšys tarp vienuolyno ir mūsų namų.

Sovietų draudimai

Gegužės septintąją minime Spaudos dieną – spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimą. Ne tik caras 40 metų uždraudė lietuviams skaityti, rašyti gimtąja kalba. Rusams užėjus arba okupacijos laikotarpiu, kitas caras, tik dabar sovietas, pradės sovietiško, neskelbto spaudos draudimo istoriją. Tokį draudimą pajuto visi Lietuvos tikintieji, kada rusai uždraudė spausdinti ir platinti maldaknyges, katekizmą. Bažnyčia buvo atskirta nuo valstybės. Uždaryti veikė vienuolynai. Vienuolės, kaip ir kunigų seminarija, nuėjo į pogrindį. Tėvo sesuo Verutė, iš profesijos mokytoja, buvo vienuolė Jėzaus širdietė, bet sovietiniais metais negavo darbo ir dirbo tik slauge ligoninėse. Gyveno Petrašiūnuose, pogrindiniame vienuolyne. Seselė Joana, kartu su kitomis benediktinėmis, gyveno pogrindiniame benediktinių vienuolyne Kauno miesto senamiestyje.

Mano tėtis – spaustuvininkas. Būdamas trylikos metų, pradėjo dirbti „Meno“ spaustuvėje, iš pradžių be atlygio, mokiniu. Po metų, žydelis Rutenbergas, pamatęs, kad vaikas darbštus, pradėjo mokėti po litą į dieną... Po to – „Spaudos fondas“, „Varpo“, „Raidės“, „Giedros“ spaustuvės. Ilgus metus dirbo „Žemprojekto“ instituto knygišklos vedėju, vėliau, jau išėjęs į pensiją iki 1998 m. dirbo knygiškiu Kauno miesto archyve.

Benediktinės vienuolės, Igulios bažnyčios klebonas (buvęs Panevėžio vyskupas) Juozas Preikšas retsykais atnešdavo tėčiui įrišti, pertaisyti seną mišiolą ar maldaknygę. O nuo 1957 m. mūsų namuose užvirė kitoks darbas – naujų maldaknygių, katekizmų įrišimas. Išmokome anksti aklina

užsidengti langus. Tik tada namų erdvėje atsidadavo tėčio „fabrikėlis-knygriškyla“. Seselė Joana terbelėje atnešdavo atspausdintus ir nesulankstytus maldaknygių lapus. Juos lankstydavo tėtis arba mama. Po to ant stovėlio, prie dviejų standžios marlės juostelių, tas sulankstytas maldaknyges siūdavo didele adata ir storesniais siūlais. Susiūtas maldaknyges tėtis nusinešdavo į spaustuvę ir ten paslapčia, pritaikęs momentą, apipjau-davo. Vakare namuose pakvipdavo verdamais klėjais, užvirdavo darbas... Knygielių nugarėlėms sustandinti – sutepdavo klėjais. Joms išdžiūvus, Vitalija geltonais anilino dažais nudažydavo tris šonus. Po to tėtis arba mama tas nugarėles apdaužydavo plaktuku ir jos suapvalėdavo. Mano darbas – ant nugarėlių vaikiškais pirštais priklijuoti kapitales (raudonais ar mėlynais šilko siūlais ataus-tas juosteles) viršuje ir apačioje. Taip knygelės buvo paruošiamos tolesniam procesui – įstatymui į viršelius. Kartais, kuriai nors iš mūsų leisdvo tep-ti klėjais dermantino ar kitokios medžiagos lapus, būsimus viršelius. Į lapo dvi puses sudėdavo kartoniukus, per vidurį – siaurą kartoninę juostelę ir taip susiformuodavo viršelis. Tokiam pusfabrikačiui truko tik vieno – kryželio. Įkaitintą klišę-kryželį anksčiau ant elektrinės, vėliau dujinės plytelės, tėvas su replėmis atsargiai padėdavo ant aukso ar sidabro folijos lapelio, kuris buvo tiksliai ir tvarkingai uždėtas ant apvilko viršelio. Po to dar ant viršaus uždėdavo kartono lapelį ir įkišdavo į nedidelį presą, kurį staigiai užsukdavo ir prispausdavo klišę. Procesas buvo labai greitas, nes atvėsusi klišė gerai neįsispaus ir sugadins viršelį bei foliją. Tų klišių-kryželių tėčiui buvo sukūręs ir išliejęs iš spec. metalo jo pusbrolis, žinomas Kauno auksakalys Teodoras Baginskas. Kai kada seselė Joana užsakydavo maldaknyges su minkštais viršeliais. Tam reikėjo sudėti tarsi į kišenės išskudentus popieriukus, kurie ir padarydavo tą minkštumą. Visas knygišklos darbas trukdavo apie porą valandų. Tada supakuodavo ir nedidelis 30 maldaknygių pakelis tilpdavo į kuprinę. Po darbo biūtinau buvo ilgai vėdinama virtuvė – „fabrikėlis“, kambariai, kad klijų kvapas greičiau išsisklaidytų...

Kitą dieną vyko konspiratyvi kelionė į vienuolyną. Gyvenome nuosavame name Daukanto ir Putvinskio (anksčiau S. Neries) gatvių kampe. Pačiame miesto centre. Autobusu tik kelios stotelės iki Laisvės alėjos. Paskui per kiemus, šmurkštį Savanorių (anksčiau – Raudonosios armijos) prospektą, skubiai perbėgti gatvę ir įšokti į autobusą ar vėliau – į troleibusą. Viena ar dvi stotelės, po to – pėstute iki vienuolyno vartelių. Laipteliais į viršų, ir jau tvora aptvertame šventoriuje, posūkis kairėn, keli laipteliai, durys, koridorius, durys į dešinę ir ten – seselės Joanos Buivytės mažytis kambarėlis (celė) – lova, komoda ir kryžius ant sienos... Priešais – vienuolyno vyresniosios Scholastikos kambarėlis. Greitai atidavusi paketėlį, beveik visada apsilankydavau pas netoliese gyvenusią draugę Reginą, kurios tėvas Leonas Dautartas, rusams artėjant, palikęs šeimą – žmoną, dvi dukras ir dar negimusį sūnų Leoną, pasitraukė į Vakarus. Stabtelėjimas pas Reginą, tėvams pritarus, buvo ir konspiracija, ir alibi. Ji niekada nesužinojo, kodėl apsilankydavau pas ją taip netikėtai ir trumpam...

Maldaknyges į vienuolyną pristatydavome pakaitomis – Vitalija arba aš, kartais mama, tėtis. Į vaikus įvairūs sekliai ir milicininkai nelabai kreipdavo dėmesio. Po Lietuvą jas išveždavo vienuolės. Maldaknygių, katekizmų nuo 1957-1974 m., per tėvų rankas praėjo, mamos paskaičiavimu, apie 250 tūkstančių... Tai daug ar mažai? Jei būtų sučiupę, pagavę – tai būtų atseikėta daug metelių kalėjime.

Teko nugirsti, kad nuo 1969 metų į Lietuvą buvo įvežamos maldaknygės iš Vatikano. Bet, matyt, kad nedaug, nes mūsų namų „fabrikėlyje“ – knygiškloje” darbo netrūko. Kai 1974 m. mama pavežėjo tėtį su paskutinėmis maldaknygėmis ir jis ilgėliau užtruko, ji sakė: „Maniau, kad suėmė su įkalčiais. Ir visas kūnas apšalo...“ Bet viskas baigėsi laimingai. Kodėl nutrūko maldaknygių, katekizmų įrišimas – niekad nesužinojau. Gal su-

Nukelta į 8 psl.

Tarp smėlio ir dangaus

STEFA TAMOŠEVIČIENĖ

Girininkas iš pašaukimo

Prieš daugiau nei keturis dešimtmečius jaunas kupiškėnas **Vladas Lakavičius**, atitarnavęs sovietų armijoje Baltarusijoje, Baranovyčiuose, atvyko į Neringą. – Armijoje įgijau ir radiotelegrafisto specialybę (rašyti ir skaityti morzės abėcėlę), turiu pirmą klasę, – juokiasi, savo privalumus parbrėždamas, dabar jau turintis didžiausią darbo stažą iš visų Neringos kolegų – girininkų, ilgalaikis Preilos gyventojas. – Baigiau Vilniaus ir Kauno miškų technikumą, – tęsia Vladas. – Bet kaip suprasti – ar gali vienu metu būti ta pati mokslo įstaiga dviejuose miestuose? – nusistebėjau. – Pradžioje mokėmės Vilniuje, paskui šis technikumasis buvo perkeltas į Girionis, Kauno rajone. Čia buvo mūsų pirmoji laida, – aiškina girininkas. – Ten pastatė rūmus ir mes juos apželdinome. Gyvenant Preiloje, teko kelis kartus ten lankytis – kėlėme kvalifikaciją, dalyvaudavome miškininkų seminaruose. Matytumėte, kaip gražiai dabar sužėlęs mūsų 1963 metais sodintas parkas. O girininku norėjau tapti vos ne nuo vaikystės. Greta mūsų gyveno eigulys, iš jo prisiklausydavau visokių istorijų apie mišką. Eidavome miškan uogauti, grybauti, vėliau ten dirbti, sienauti, vis norėdavau būti toje aplinkoje. Atvykęs į Kuršių Neriją, Vladas pradėjo dirbti Nidos girininko pavaduotoju. Tik po pusketvirtų metų jis tapo didžiausios šiame regione – Preilos girininkijos girininku. (Neringos nacionaliniame parke yra keturios girininkijos: Smiltynės, Juodkrantės, Preilos ir Pervalkos bei Nidos). Šioje pamario gyvenvietėje po kelerių metų jis sutiko ir būsimąją savo žmoną Gražiną, atvykusią į komandiruotę. – Pavėžėjau kaip pakeleivę ir iki šiol kartu... – pasakoja girininkas. – Čia užaugo ir abi jų dukros – Ina ir Sandra. Jos – Klaipėdos universiteto auklėtinės, tačiau nepasirinkusios tėvų profesijų (viena dailininkė, kita – psichologė). Gražina Lakavičienė – modeliuotoja-konstruktorė bei plataus profilio siuvėja. Ir be abejo – gera vyro patarėja, pagalbininkė, per tiek metų kartu, spėjusi pažinti nemažai miškininkystės paslapčių. Ką jau kalbėti apie išpuoselėtus gėlynus prie namų – čia abu su vyru bendraminčiai.

Gera svečiuose, geriausiai – namuose

Visai prie Marių, kurias skiria tik pušynėlis, stūkso didžiulis baltas dviejų dalių mūras, paskendęs erdviame kieme. Dauguma vietinių jį vadina girininko namu. Nesvarbu, kad čia gyvena keturios miškininkų šeimos. Kiek atokiau, už tvoros, po pušimis, sukrautos milžiniškos sukapotų malų stirtos. – Tai mūsų vergiškas darbas – kasmet patys prisiruošiamo kuro žiemai, – atsidūsta Gražina Lakavičienė. – Jeigu reikėtų statyti namą iš naujo, turbūt, niekada nesiryžtume, – prisimena Lakavičiai fiziškai sunkiausią savo gyvenimo laikotarpį. – Viskas pastatyta savo jėgomis, savo rankomis. Tiesa, pradėjo jį urėdija, bet, po politinio perversmo Lietuvoje, nustojo teikti finansinę paramą. Teko verstis, kaip išmanėme. O toje srityje – neypatingai, net nemokėjome projekto skaičiuoti, – prisimena girininkas. – Ir naktimis dirbdavome – 3 valandą jau tampydavome blokeliu, svėrusius po 61 kilogramą, be jokio krano. Tos technikos prireikė tik perdengimams kloti. Visus blokeliu, svėrusius 500 tonų, iš Kauno „Skaldos“ įmonės Nemunu, Mariomis parplukdėme barža. Prisišvartavome Nidoje ir per dvi paras sugebėjome viską perkrauti, pargabenti į Preilą. Reikėjo skubėti, nes už padėklų su blokeliu prastovas tekdavo brangiai mokėti. Mūsų sklypas – smėlynas, kaip ir pajūryje. Tad reikėjo dar ir žemės, molio prisivežti. Juk sodą, dekoratyvinius medelius, krūmus sodinome anksčiau, prieš namo statybą. Buvome atsivežę keletą padėjų, laukiančių darbo prie Klaipėdos darbo biržos. Dabar prie Lakavičių namų daug žalumos, retųjų augalų – juk abiejų pomėgis, kaip prasitarė – gėlynai, želdiniai. Labiausiai čia bujoja puskiparisiai, jiems palankus mikroklimatas. Lakavičių namuose vasaromis apsigyvenę poilsiautojai vis fotografuojasi prie vešlių, didžiuliais svyrančiais persiko spalvos žiedais nukarusių krūmų. Tai šiltųjų kraštų puošmenos – brukmanzijos. Iš Italijos atkeliavusios,

Preilos girininkas Vladas Lakavičius su žmona Gražina.

panašios į kambarines gėles, svyrančiosios krūminės fuksijos, didžiuliai spalvingų hortenzijų krūmai, kiniškasis arbatmedis... Tokioms dekoratyvioms kultūroms reikia nemažai žinių, ne tik darbo. Palei takelius – gausybė dailiai nugludintų plokščių pajūrio akmenėlių. Jų kolekciją vis papildoma Gražina, kiekvieną ankstyvą vasaros rytą dviračiu važiuodama į pajūrį pasportuoti. Iš ten negrįžta tuščiomis.

Laimikiai ir nuotykiai

Girininko namuose daug medžioklės trofėjų – briedžių ragų, šernų ilčių. – Visi savaitgaliai būdavo tam paaukoti, - išduoda žmona. – Juk Vladas – aistringas medžiotojas (nuo 1963 metų) ir žvejys. – Iš jo sužinojome, kad dabar Neringoje labai apribota medžioklė, o ir medžiojimo terminų griežtai laikomasi. Čia yra medžiotojų klubas „Girinis“. Visokių žvėrių pamaryje gyvena, išskyrus plėšrūnus. Nėra vilkų. Tiesa, nėra ir elnių, o vištinių paukščių tik – kur ne kur, pasitaiko kurapkų būrelių. Voverės, kiaunės miške gyvena, vienas kitas barsukas. – Esu nušovęs stambių šernų, stirnų, bet nė sykio neteko briedžio su ragais, – pasakoja miško šeimininkas. – Dabar briedžius uždrausta medžioti. Neringoje, 10 tūkstančių hektarų plote, dabar skaičiuojami apie 25 briedžiai. Sovietmečiu čia jų buvo apie 120, net pakelėse stovėdavo. Pasitaiko rasti jų ragų. – Ne kartą teko su tokiais stambiais žvėrimis susitikti miške akis į akį girininkui. Jie ramūs, pasitraukia iš kelio. Bet, jei puls agresyviai, tai visi žvėrys turi savaisaugos instinktą. Jie ginsis, ypač patelės gali atkakliai ginti savo jauniklius. Sužeisti medžioklės metu ir persekiojami žvėrys, ypač patinai – puls visuomet. Stirnų čia dabar yra daugiau kaip 200. Vienu metu Neringoje vaikštinėdavo visa šernų kaimeinė. Kai tik rengdavome kokį „pikniką“, tai prie namų ir prisistatydavo – 3 laukinės kiaulės ir 24 paršai – patykoti maisto. Jie visai nebijodavo žmonių – prilįsdavo arti. Toji banda neretai stovėdavo ant centrinio kelio ir stabdydavo transportą, o poilsiautojai juos filmuodavo, maitindavo. Tačiau šernai grubiai griebdavo maistą, net vaikams už rankų gribšteldavo. Dabar čia šernų priskaičiuojama apie 150. Zuikių aš nemedžioju, man jų

Preilos žvejo namelis.

Stefos Tamoševičienės nuotraukos.

Tarp smėlio ir dangaus

Atkelta iš 5 psl.

gaila. Įdomus tas zuikių gyvenimas. Atsivedusi zuiku-čius, zuikė jų iš paskos nesivedžioja. Palieka toje pat vietoje, tik pribėga pamaitinti. Bet žmonės to nežino ir galvoja radę zuikelius-našlaičius. Jei žmogus mažą zuikelį pačiupinėja ir padeda atgal, tai zuikė prie jo jau nebeprieis, „pamirš“. Ne kartą poilsiautojai yra atnešę tokių zuikelių girininkui. O ką jam daryti? Tai ir maitindavome juos pipetė-mis. – Kartą pas Lakavičius vasarojo jautri poil- siautoja kaunietė. Ji paprašė, kad atiduotume jai pamestinuka zuikelį. Ji labai jį prižiūrėjo, išsivežė į Kauną. Užaugo visas zuikis ir pradėjo jos baldus graužti. Teko įsiprašyti, kad priimtų į zoologijos sodą. Yra Neringoje ir bebrų. Kartą jie Vecekruogo (aukščiausios Neringos kopos – 67,5 metro aukščio, apaugusios kalninėmis pušimis), rajone už-tvenkė beržyną. Tokiu atveju, medžių šaknys ne-gauna oro, nekvėpuoja ir nyksta. Jau dirbau Ne-ringoje, kai čia atvyko medžioti buvęs Lietuvos ko-munistų partijos galva – Antanas Sniečkus. Tik mes, vietiniai: miškų ūkio

žiūriu, kad jau skiriasi ledas, platėja plyšys – jau iki 2 metrų. Laimė, kad turėjome lentą. Ją permėtė ir spėjome pereiti. Visuomet patiri nemažą išgastį. Stovi iki kaklo lediniame vandenyje... Kai malūnsparnis priartėja griebti, tai puoli vienas kitam į glėbį iš džiaugsmo. Kiekvienais metais malūnsparnis graibsto „ledinius“ žvejus. Nepaisant rizikos, kiekvieną žiemą ant Marių ledo susirenka triskart daugiau žvejų, negu vasarą – poilsiautojų.

Gamtos stichijos

Kai atvykau pirmaisiais (1967) metais dirbti į Nidą, pataikiau ant praūžusio uragano padarinių likvidavimo. Vaizdas buvo sukrečiantis. Išguldyti gražiausi pušynai – apie 20 tūkstančių kubinių metrų medžių. Neringai – baisiausia tragedija! Kai pučia vėjas iki 45 metrų per sekundę, pušaitės linksta kaip nendrės. Reikėjo visus padarinius likviduoti, apželdinti, atsodinti. Dirbdamas Neringoje, išgyvenau keturis uraganus. Kai praėjusio šimtmečio pabaigoje praūžė „Anatolijaus“ uraga-

Preilos vaizdelis.

Stefos Tamoševičienės nuotr.

direktorius, milicijos viršininkas ir aš – girininkas, turėjome būti varo-vais. Jau ir Brazausko seniai čia neteko matyti medžiojant. Tik – kai buvo prezidentu. Girininkui teko patirti ir žvejybos nuotykių. – Esu ne kartą įlūžęs į ledą, nors kartais jausdavausi ant jo – lyg sausumoje, - pasakoja jis. – Dar sovietmečiu, prie Kaliningrado srities labai kibdavo ešeriai. Aš turėjau rusišką motociklą „Emką“, vėliau gavau val-dišką – „Dnieprą“. Tai buvo beveik prieš 30 metų. Labai storas ledas – 85 centimetrų. Juo iš Ventės rago į Nidą tiesiai važiuodavo pakrauti juodžemiu „Zilai“. Tačiau pavarai, kad ir toks storas ledas eižėja. Pūtė smarkus vakarų vėjas. Mums tada le-das prasiskyrė. Tada prasigręžę eketes žvejojo apie 3 tūkstančiai žvejų. Matau, kad aplink ratus suka malūnsparnis. Žvilgteliu per savo žiūronus ir matau, kad duoda bangų mūša per tą patį plyšį, kur neseniai perėjom. Pradėjom artėti link kranto, o plyšys jau prasiskyręs – apie 300 metrų pločio. Džiaugėmės, kai mus paskutinius malūnsparnis pakėlė. Kitą kartą žvejojau stintas Nidoje ties kopomis. Pradėjo rūku dulksnoti, pūsti vėjas. Jau temstant sėdau ant motociklo ir važiuoju ledu. At-sirado ledų sangrūdos. Manau, pataikysiu peršok-ti tarpu. Pavažiavęs apie 20 metrų matau, kad įtartinau banguoja. Tik pajutau, kad smunku gilyn su visu motociklu. Atsistojau, vandens – iki pažas-tų. Ledas tarsi piltuvas, tad ir sulaikė nuo skendimo. Atbėgę žmonės išgelbėjo. Ties Ventės ragu, kur Nemunas įteka į Marias, yra labai stiprios srovės. Ten ledas greičiausiai prakiūra. Mane pakėlė karinis malūnsparnis. Dar buvo panašus atvejis, kai žvejojau Preiloje. Kai papūtė smarkesnis vėjas,

nas, buvome prieš tai įspėti. (Dar buvo „Ervinas“). Man naktį skambina pavaduotojas ir prašo eiti kartu pažiūrėti jo nuostolių. Žiūrime, kad niekur negalime išeiti. Pasiėmėm pjūklus ir nusi-gavome šiaip ne taip prie centrinio Pervalkos kelio. Tas kelias – dingo, net nežymu, kur jo būta. Kai pradėjom kapstyti, žiūrim, kad prieš mūsų akis griūva medžiai. Tada buvo išversta apie 20 tūkst. kubų medžių: Nidos girininkijoje – apie 12 tūkst., Preilos – 6 tūkst. O kur dar Juodkrantė, Smiltynė? Kad įsivaizduotumėte – kai mūsų medžiai tokie stori, tai į vieną kubą įeina 3-4 didesni medžiai. Kaliningrado srityje padaryta daugiausiai nuostolių, nes nuo tos pusės „Anatolijus“ atūžė. Tada buvo sunaikinta ir klestinti, priklausiusi žuvininkystės ūkiui, prielauka Preiloje, kurios tik poliai liko kyšoti Baltijos bangose. Kad pušis užaugtų, turi praeiti 40 metų. O jos kirtimo amžius, kai tinkama mediena – net 80-100 metų. Jos brandos amžius – iki 120 metų. Tai pušies biologinis amžius, kaip ir žmogaus. Paskui ji jau pradeda džiūti, mirti. Yra ir Lietuvoje pušų, išgyvenančių iki 200 metų, pavyzdžiui, Juodkrantėje, kur įsikūrusi garnių – kormoranų kolonija. Jie naikina tuos medžius. Neringoje miško funkcija ne medienai skirta. Tai – landšaftinė, kad grynintų orą. Čia niekad nebuvo ir nebus pramoninės medienos. Pajūrio mediena netinkama baldams gaminti. Ji – šleiva, kreiva, susisukusi, sakinga. Gegnės iš jos – ir tos raitosi. Neringoje auga apie 25 proc. kalninės pušies. Visos kopos ja apželdintos. Mums svarbiausia – kad žaliuotų, sutvirtintų kopas ir būtų gerai poilsiautojams. Buvo ir kitokia gamtos stichija – maždaug prieš 28 metus apsemta Neringa.

Jau ir prieš tai buvo kelios labai šlapios vasaros, rudenys, gilios žiemos. Vandeniui nebuvo kur nuslūgti. Ypač plačiai apsemtas kelias, vedantis į Kaliningrado sritį. Nusmaigstytu gairėlėmis, pažymėtu keliu, buvo galima pravažiuoti tik motociklu. Tiek daug vandens, kad pajūrio miškais galėjai valtele plaukioti. Ne tik vasarą, bet ir – rudenį, žiemą. Apsemtos ledo duobės. Po tris paras žmonės negalėdavo nusipirkti bent pagrindinio maisto – duonos, pieno. Viskas, kas tik valgoma – kruopos, makaronai – išpirkta. – Bandėm daryti pralaidas į pajūrį, bet, kadangi ir tas buvo apsemtas, nė kur vandeniui nubėgti. Buvo pastatytas galin-gas siurblys, per minutę siurbiantis 100 kubų vandens. Preila buvo labiausiai apsemta. Dvi paras be perstojo siurbėm, įsmeigėm lazda patikrinti – kiek nuseko. Ogi – tik dviem centimetrais! Įsitikinome, kad daugiau nenaudinga vargti ir palikome. Mokslininkai stebėjosi – kokia to priežastis. Spėta, kad tokie ciklai gali kartotis kas 20 metų. Apskritai, su pajūriu kariauti mes nesugebame. Kai užėina audra, nuplauna viską. Mes į duobes klojame žabus, juos užneša smėlis. Ir vėl viskas iš naujo. Miškininkystės ir miškų institute 1980 metais buvo parengta metodika – kaip sodinti pakrantėse nendres, kad jos apsaugotų Marių krantinę nuo erozijos. Juk per 5 metus buvo nuplauta apie 200 metrų pločio Marių krantinės.

Ant parako statinės

Per visus Vlado darbo metus Neringoje vis pasitaikydavo didesnių ar mažesnių gaisrų. Dar visi prisimena rodytą per televiziją prieš 7 metus siaubingą gaisrą Smiltynėje, prie naujosios perkėlos, kur išdegė 60 hektarų ploto. O užpernai Neringoje kilęs gaisras buvo pavadintas amžiaus gaisru. Tada išdegė 235 hektarai. Ir kaltininko neįmanoma nustatyti! Visokių versijų buvo – nuorūka, įkaitusios stiklo šukės ar sąmoningas padegimas. Ir keistas sutapimas – tai įvyko gegužės 4-ąją, Švento Florijono dieną! Ypač, kai toji diena nebuvo nei karšta, nei vėjuota. Gaisras prasidėjo 2 valandą po pietų ir toje vietoje, kur augo kalnapušės, kur nėra jokio keliuko, nevaikštoma, kur nepraeinamos džiunglės. Toms kalnapušėms jau buvo 110-120 metų, pats brandos amžius. Tai speciali jų rūšis, neaugančios aukštos. Siaubingiausia buvo matyti degant dvi savaites ištisai. Dieną naktį sunkiai dirbome su kastuvais, gesinome, dusome nuo dūmų tvaiko, kasėme smėlį. Atsiuntė pagalbos – karėivėlių. Bet jie – kaip ančiukai – nieko nežino – į kurią pusę eiti, ką daryti. O jų vadai tik palapinėje išsitiesę žemėlapius... Buvo sutelkti visos Neringos miškininkai. Galite įsivaizduoti, kaip atrodė, kai per 100 metrų plotį pakildavo 15 metrų aukščio ugnies stulpas! Dabar, kur būta to gaisro, tarsi parako statinė – užtenka degtuką ar nuorūką numesti ir jau vėl degam. Kas jau išdegė – bus iškirsta ir atsodinta. Tik specialiai paliksime apie du hektarus ploto – kad žmonės matytų to padarinius ir pakabinsime stendą su užrašu: „Atsargiai su ugnimi!“. Ten užvažiavus yra pakloti specialūs takai, žiedinis apėjimas, kad žmonės pamatytų ir susimąstytų. Žinoma, visiškai atsodinti jau negalėsime ir mažiau sodinsime kalninės pušies, kad, neduok Dieve, vėl nepasikartotų toks siaubas. Ten geriau būtų sodinti lapuočius, krūmus, beržus... Ateities kartoms negalime palikti tokios parako statinės. Kopų pušis reikėtų naikinti, juk jos taip suauga ir susipina, kad nei prieisi, nei privažiuos. O toji sudegusi medienos masė kapojama biokurui – bus deginama katilinėse.

Pilna veiklos

Kaip ten bebūtų, čia šaltu metų laiku nesijaučia apmirusio gyvenimo. Neringoje pastoviai gyvena 2,700 gyventojų. Iš jų Preiloje – 210. Vieni kitus pažįsta, labai veiklūs. Gyvenvietėje yra vietinis moterų choras, šokių ansamblis „Kalnapušė“ (žada atvykti į XIII išeivijos šokių šventę Los Angeles), etnografinis ansamblis... Jeigu vyksta kokia šventė – dalyvauja nuo darželinukų – iki pagyvenusiųjų. Kultūros centras organizuoja ekskursijas svetur. Atvykę svečiai, poilsiautojai gali ne tik pažvejoti žiemą ant ledo, bet ir pasikaitinti girininko suomiškoje pirtelėje, net kartais – su žo-

Laisvės byla (I)

Prezidentas F. D. Roosevelt'as: „Lietuva vėl bus laisva“

Nueina praeitin išeivijos rengti žygiai kovai už Lietuvos nepriklausomybę. Literatūra labai šykšti, straipsnių mažoka. Bet be praeities nėra ateities. Pamiršti ar neįvertinti visų išeivijos organizacijų, ar pavienių asmenų pastangas Lietuvos laisvinimo byloje būtų nedovanotina klaida. Ypač šiandien, kai Lietuvoje vykdoma valstybės valstybingumui gresia pavojus – didėja priklausomumas nuo svetimųjų kapitalo, kai tauta skaldoma į europiečius ir kitus, vieniems suteikiant LR pilietybę, kitiems – ne...

Mes, gyvenusieji sovietų okupuotoje Lietuvoje, neturėjome galimybės susipažinti ar būti supažindintais su išeivijos veikla. Todėl, norėdama pagilinti kai kuriuos mums mažai žinomus faktus, jų ieškojau įvairiose JAV lietuvių išleistose knygose, jau tapusiose istoriniais dokumentais, liudijančiais be galo įdomią, pasiaukojamą ir net šventą kovą už Lietuvos išlaisvinimą. Esu labai dėkinga čikagiečiui Pranui Povilaičiui, ilgamečiui JAV lietuvių Krikščionių demokratų partijos generaliniam sekretoriui išeivijoje, padovanojusiam, paskolinusiam nemažą glėbį tokių knygų ir leidinukų. Juose – mūsų Tėvynės laisvės siekio, Laisvės Bylos istorijos dalis.

Nemėgdama tuščiažodžiauti, cituoju ištraukas, kuriose atsiskleidžia JAV lietuvių įnašas į Lietuvos Laivės bylą.

Leonardas Šimutis. Amerikos Lietuvių Taryba. 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940-1970. Chicago. Spaustuvė „Draugas“, 1971 m.

Knygos autorius Leonardas Šimutis Amerikos Lietuvių Tarybos (toliau – ALT) pirmininku išbuvo 25 metus. Rašydamas šią knygą jis rėmėsi ne tik savo dieno-raščiais, kuriuos rašė per 40 metų, bet ir kitų ALT veikėjų atsiminimais, dienoraščiais, naudojo ALT archyvine medžiaga ir t.t. Autorius rašo: „Būsiu laimingas, jei mūsų istorikai, rašydami apie Amerikos lietuvių vaidmenį Lietuvos Laisvės kovose bei pastangose, ras šioje knygoje panaudotinos medžiagos“ (p. 9.)

****

„Sovietų Rusijai brutalia jėga 1940 metais okupavus Lietuvą Amerikos lietuviai tuojau subruzdavo ieškoti priemonių ir būdų jai gelbėti. Jie trumpu laiku sujungė visas savo jėgas į vieną bendrinę organizaciją – Amerikos Lietuvių Tarybą ir visą savo energiją nukreipė į Jungtinių Amerikos Valstybių politinius veiksmus, juos tiksliai informuodama, nuolat prašydama pagalbos Lietuvai ir lietuviams, palaikydama visada Lietuvos bylą gyva, surasdama jai vis naujų draugų bei užtarėjų JAV vyriausybės ir JAV Kongreso bei Senato narių tarpe.

Amerikos Lietuvių Taryba su Lietuvos byla supažindino plačiąją Amerikos visuomenę. Tam ji naudojo periodinę spaudą, radiją ir įvairius leidinius.

Amerikos Lietuvių Tarybos žygiai pas prezidentus, senatorius, kongresmenus, karjeros politikus ir įtakingus asmenis 30 metų bėgyje sudaro nenutrūkstamą grandinę plataus Tarybos darbo, kuris tęsiamas šiandien ir bus tęsiamas rytoj.“ (p. 8) (...)

„1940 m. birželio 15 d. Sovietų Rusijai okupavus Lietuvą, tą pačią dieną Leonardas Šimutis sukvietė Chicagos lietuvių veikėjų pasitarimą, kas darytina šią tragišką mūsų tautos gyvenimo vėlandą. Pirmasis pasitarimas įvyko Plaisance viešbutyje. Pasitarimo dalyviai paskyrė komisiją paruošti protestą ir nusiųsti Jungtinių Valstybių sekretoriui Cordell Hull ir paprašyti, kad JAV padarytų žygių agresoriui sudrausti ir pareikalauti, kad okupantas tuoj pasitrauktų iš Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių. (...) Paruoštas ir telegrama išsiųstas sekr. Hull raštas. Jo kopija buvo išsiųsta ir Lietuvos ministeriui Washingtone Povilui Žadeikiui. Kiti pasitarimai įvyko birželio 16, 17 ir 18 d. Nutarta sušaukti masinį susirinkimą, kuris įvyko birželio 21 d. Dariaus ir Girėno legionierių posto

salėje. Susirinkimas buvo gausus. Buvo priimtos protesto rezoliucijos prieš bolševikų biau-rų smurtą ir priimtas nutarimas organizuotai eiti Lietuvai į pagalbą.“ (p. 16) (...)

„Darant pirmuosius organizavimosi žygius Lietuvai gelbėti, dar nebuvo žinomas Jungtinių Valstybių nusistatymas Pabaltijo valstybių okupacijos atžvilgiu, todėl tiek lietuvių katalikų federacijos, tiek tautininkų – sandariečių bei kitų didesnių organizacijų, o taip pat atskirų kolonijų veikėjų stipriais pareiškimais reikalauta, kad JAV vyriausybė nepripažintų Lietuvos okupacijos ir Maskvos Lietuvai primestos 'valdžios'.

Patriotiškoji Amerikos lietuvių visuomenė labai nudžiugo, kai 1940 m. liepos 23 d. laikinai ėjęs Valstybės sekretoriaus pareigas Sumner Welles Jungtinių Amerikos Valstybių vyriausybės vardu paskelbė, kad Amerika nepripažįsta Sovietų Rusijos smurto bei Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijos.

JAV vyriausybės aiškus pareiškimas nepripažinti Sovietų Rusijos smurto – ginkluoto įsiveržimo į Pabaltijo kraštus – Amerikos lietuviams davė vilčių, kad Amerika savo laiku ir jai žinomomis priemonėmis privers okupantą ištraukti iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos raudonąją armiją ir leis jų žmonėms ir toliau tęsti laisvą ir nepriklausomą gyvenimą. Ir tai buvo didelė paskata dar skubiau organizuotis padėti Pabaltijo kraštams atgauti savo teises kiek galima greičiau.“ (p. 18-19)

Po pasitarimų su Kunigų Vienybės, Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijos (ALRKF) ir kitomis organizacijomis, kaip tautininkais ir santariečiais, susitarta dirbti lygiomis teisėmis Lietuvai Gelbėti Taryboje (toliau – LGT). Šios Tarybos centro valdybos pirmininku išrinktas Leonardas Šimutis, vicepirmininku P. Pivaronas, sekretoriumi K. Karpus, išdininku kun. J. Švagždys, valdybos nariais J. Laučka ir M. Vaidyla.

1940 m. rugpjūčio 30 d. Chicagos Aušros var-tų klebonijoje pas kun. J. Vašką įvyko susirinkimas dėl delegacijos pas prez. F. D. Roosevelt'ą. Dalyvavo konsulas dr. Daužvardis, adv. P. Vileišis ir L. Šimutis. Buvo sutarta į delegaciją pakviesti ir socialdemokratų atstovą. „Naujienu“ redaktorius dr. Grigaitis sutiko vykti su delegacija į Baltuosius rūmus.

Buvo padaryta eilė žygių audiencijai pas prezidentą gauti. Daugiausia padėjo Viktoras Šolis (Sholis), žinomas žurnalistas, prekybos sekretoriaus Harry Hopkins tarnautojas.

Spalio 15 d. prezidentas Franklin D. Roosevelt'as priėmė lietuvių delegaciją. Ją pristatė LGT pirmininkas L. Šimutis. Memorandumą perskaitė teisėjas Zuris, kuriame buvo pacituota valstybės sekretoriaus Sumner Welles pareiškimas dėl Pabaltijo valstybių okupacijos nepripažinimo ir paprašyta, kad JAV prezidentas padarytų „visa galima paveikti okupantą pasitraukti iš Lietuvos. Prezidentas, išklausęs memorandumą ir kai kurias jo vietas pats perskaitęs, prabilo į delegaciją šiais žodžiais: „Man yra malonu patirti, kad jūs, lietuvių kilimo Amerikos piliečiai, esate taip giliai susirūpinę savo gimtojo krašto likimu... Bet leiskite man pasakyti, kad jūs padarėte dvi klaidas. Pirmoji yra jūsų rašte, kurį man įteikėte. Ten pasakyta, kad Lietuva prarado savo nepriklausomybę. Klaidinga taip teigti. Lietuva nepriklausomybės neprarado – Lietuvos nepriklausomybė tik laikinai pertraukta. Ateis laikas, ir Lietuva vėl bus laisva. Tai atsitiks gal greičiau, negu jūs galite tikėtis. Kita klaida, kaip aš pastebėjau, buvo padaryta vieno jūsų kalbėtojo, kuris apie Lietuvą išsitarė, kaip apie labai mažą valstybę. Pasižiūrėkite į Lotynų Amerikos respublikas ir pamatysite, kad jų tarpe yra net mažesnių už Lietuvą, o jos vis dėlto laisvai ir laimingai gyvena. Netiktų kalbėti apie Lietuvos mažumą, nes ir pati mažiausia tauta turi lygiai tokią pat teisę būti nepriklausoma, kaip ir pati didžiausia tauta.“ (p. 25)

Iš Baltųjų rūmų visi pakilia nuotaika susirinko Lietuvos pasiuntinybėje. Čia įvyko LGT susirinkimas, kuriame dalyvavo ir socialdemokratai. Socialistai sutiko įeiti tarybon.

Įėjo dr. Grigaitis („Naujienos“), adv. F. Bago-

Nukelta į 8 psl.

Lietuvai Gelbėti Tarybos, vėliau pasivadinusios Amerikos Lietuvių Taryba (ALT'as) delegacija, apsupusi prezidentą Franklin D. Roosevelt'ą, klausosi jo pareiškimo Lietuvos išlaisvinimo reikalais. Delegacija buvo priimta 1940 m. spalio 15 d.

MEILĖ

Atkelta iš 2 psl.

Apie meilę kartais sakoma, kad ji yra **akla**, nes žmogaus mylėdamas savo mylimame asmenyje mato tik gera ir nemato klaidų bei trūkumų. Jis juos mato, bet kartu tiki, kad jo centrinis vertingumas su šiaip vertingomis savybėmis daugiau negu atsveria anuos trūkumus. Meilė net nereikalauja, kad mylimas asmuo pasikeistų ir atsikratytų viso to, kas jame mažiau vertinga ar net nevertinga. Tikra meilė yra besąlyginė. Mylime žmogų ne tokį, koks jis turėtų būti, o tokį, koks jis yra. Ir mylime kaip tik dėl to, kad jis yra tas, kas jis yra. Apskritai mylint matomas vertingas žmogus.

(...) Dauguma visų laikų žymiųjų meilės teoretikų pagrindiniu jos elementu yra laikę geidimą mylimam asmeniui laimingumo. (...) Mylėdami mes norime, geidžiamo ir aktyviai siekiame visko, kas mylimam asmeniui būtų gera – jam saugumo, patogumo, malonumo, laimingumo. Gero geidimas kitam yra, greta vertinimo, taip pat esminė meilės dalis, be kurios negali būti nė meilės. (...)

Kilniausia kitam gero siekiančios meilės išraiška yra visiškas savęs atsidavimas, kuris jaučiamas giliausiai jaučiamu reikalu su mylimu asmeniu suartėti ir su visa savo būtimi tik jam priklausyti, kitaip tariant, jam save Linkimas save padovanoti mylimam asmeniui rodo, kad meilė linkusi į didžiausią vienybę su tuo, kas mylima. Tai yra visų meilių tikslas. Mylėdami mes tarsi tampame viena su mylimu asmeniu, kartu neaiškiai tikėdami, kad mylimo asmens artimumas mus kažkuo papildys ko mums šiaip trūksta ir ko ilgimės. Bet tas siekimas iki visiškos vienybės su mylimu asmeniu nėra siekimas jį pasisavinti.

Meilės priešingumas arba neapykanta

Kai mylimas ir labai vertinamas asmuo kuriuo nors metu pasirodo esąs nevertingas, meilė pavirsta nusivylimu ir gali pereiti į neapykantą. Kai kas ir pačią neapykantą laiko apvilta meile,

kur susižavėjimas bei idealizavimas užleidžia vietą pasipiktinimui ar net pasibjaurėjimui. Neapykanta yra visais atžvilgiais priešinga meilei, kaip šviesa tamsai ar aukštumas žemumai. Meilė yra artėjimas į jos objektą, o neapykanta yra nuo jos atsiskyrimas, atsiribojimas, tolinimasis. Meilė jungia, neapykanta skiria. Bet ir būdamos politiškai skirtingos, panašiai kaip gėris su blogiu, jos yra vienos plotmės sąvokos. Jas reikia laikyti net giminomis, nes nuo vienos galima betarpiškai pereiti į kitą. Kitados Stendhalis aiškino, su kuo sutinka ir kai kurie psichoanalitikai, kad kiekvienos

erotinės meilės pradžioje būna neryški neapykantos fazė, nuo kurios meilė pradeda vystytis. Ir nusivylęs kito asmens meile ir kito asmens nebepakęsdamas, žmogus dar dažnai lieka suinteresuotas jo meile. Tokiu atveju žmogus jaučia anam asmeniui neapykantą, bet jis negali griežtai pasakyti, kad jo tikrai nebemyli. Ir jei tik neapykantos pagrindas dingsta, dažnai vėl grįžtama į meilę. Tarp meilės, kaip kūrybinio prado, ir neapykantos, kaip destruktijos elemento, yra galimas svyravimas ir pasikeitimas.

(B.d.)

Parinko L.T.

„Lietuva vėl bus laisva“

Atkelta iš 7 psl.

čius ir St. Michelsonas („Keleivio” redaktorius, leidėjas) ir kt. Po šio susirinkimo LGT centrinę vadovybę sudarė vienuolika asmenų: po tris nuo trijų grupių ir po vieną nuo dviejų susivienijimų. Susirinkimas priėmė LGT statuto ir veiklos programos projektą. Vienas iš punktų skelbė: „Tik tie tarybos nutarimai yra vykdomi, kurie priimami visų ją sudarančių grupių pritarimu.

Taryba dirba tik tuos darbus, kurie turi aiškų ryšį su tautos pastangomis atgauti Lietuvai nepriklausomybę, visai nesikišdama į vidinius Amerikos lietuvių organizacijų reikalus”. (p. 26)

„Po audiencijos pas prezidentą Roosevelt’ą ir po LGT susirinkimo Lietuvos pasiuntinybėje, visi grįžo namo pakelta nuotaika. Svarbus buvo ne tik prezidento padėsinimas, bet svarbu ir tai, kad į kovą dėl Lietuvos išlaisvinimo galutinai įsijungė visos žymesnės Amerikos lietuvių ideologinės bei politinės grupės ir didžiosios fraternalinės organizacijos, priimdamos šių žodžių autoriaus pasiūlytą dėsni: „Dirbti Lietuvos išlaisvinimui LGT džen telmenišku susitarimu”. Pasidžiaugta ir dėl to, kad bent kartą Amerikos lietuviai, bei jų vadai ir veikėjai išaugo iš tuščių, beprasmisų ginčų, piktos polemikos spaudoje ir sutarė dirbti bendrą ir vieningą Lietuvos laisvinimo darbą. (...) Ar tokia

vieningumo dvasia dirbo LGT, vėliau pasivadinusį Amerikos Lietuvių Taryba, paaiškės vėliau.

Organizuojant bendrą Amerikos lietuvių sąjūdį Lietuvai laisvinti, negalvota, kad taip ilgai teks jį palaikyti. Organizuotas jis buvo laikinumo pagrindais. Retai kuriam atėjo galvon mintis, kad Lietuvos okupacija tęsis ilgai. Manyta, kad Hitlerio vadovaujami Vokietijos naciai, siekdami per daug apžioti, užsprings ir, susidūrę su kita imperialistine jėga – Sovietų Rusija, taip pat siekiančia kiek galima daugiau savo kaimynų pavergti, sudarys sąlygas jų pavergtiesiems pajudėti išsilaisvinimo linkme. Tikėta, kad Sovietų Rusija, susidūrusi su savo didžiuoju kaimynu Vokietija, nepajėgs išlaikyti pasigrobtųjų Pabaltijo kraštų. Pasaulio demokratijos, Jungtinių Valstybių vadovaujamos, iš savo pusės padarys viską, kad siautėjančiam Europoje nacizmui ir komunizmui vienu ar kitu būdu bus padarytas galas ir kad jų pavergtieji galės sugrįžti į normalų laisvą ir nepriklausomą gyvenimą. Matyt, kad taip galvojo ir prezidentas F. D. Roosevelt’as, taip labai drąsiai ir aiškiai pasakydamas Lietuvai Gelbėti Tarybos delegacijai, kad „Lietuvos nepriklausomybė neprarasta, bet tik laikinai atidėta į šalį”. (p. 27)

Parengė
Ligija Tautkuvienė

Vienuolyno paslaptis

Atkelta iš 4 psl.

čiupo tuos, kurie spausdino, o gal viena po kitos Anapilin iškeliavusios vienuolės nenorėjo patikėti saugotos paslapties naujokėms, kurios sovietmečiu įstojo į vienuolyną. Tiesa, mes nežinojome kas ir kur tas maldų knygeles spausdino. Be abejonės, tada toks darbas reikalavo spausdinimo įrenginio, nes apie kopijavimo mašinas niekas ir nesvajėjo. Tas darbas buvo tikras pasiaukojimas ir didžiulė rizika. Ne tik benediktinių vienuolių, bet ir tų, kurie spausdino, ir mūsų tėvų, lankus pavertusius į maldaknyges, katekizmus...

Vienuolyno metraštis

Maldaknygių istorija vienuolyno vyresniajai seselei Juozapai-Valerijai Strakšytei ir 24 metų seselei Gabrielei-Aušrai Vasiliauskaitei, VDU Katalikų teologijos fakultete baigiančiai bakalauro studijas, kuri renka visą vienuolyno istorijos medžiagą – tikra ir maloni naujiena. Seselė Gabrielė suabejoja ar mūsų minima seselė Scholastika buvo vienuolyno vyresnioji. Atsineša ranka surašytą metraštį (Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas/**Metraštis**/Kauno Seserų Benediktinių Vienuolyno istorija. I d.), sudarytą iš seselių prisiminimų, deja, parašytą – praėjus 40-čiai metų nuo

mūsų minimų įvykių pradžios. **Metraštis** patvirtina, kad seselė Joana gyveno mūsų minėtame bute: „Koridoriuje, kurį vadinome ‘Furtyte’, seserys gyveno iki 1965 m. Čia švėsdavo šventes, ruošdavo rekolekcijas, šventino ir glaudė naujas seseris, net ruošdavo vaidinimus. Ypatingai pavyko Šv. Agnie-tės gyvenimas (režisavo seselė **Joana**). Buvo susirinkę nemažai žiūrovų. Tai atkreipė saugumo akis ir apie 1958 m. įvyko krata. Paėmė rašomąją mašinėlę ir daug spausdintų knygų, bet didesnė knygų dalis buvo čemodane ‘špižarnėje’ už Jėzaus Širdies statulos. Įėję saugumiečiai atšoko atgal (juos išgąsdino ši statula) ir tas visas knygų čemodanas liko nepaliestas. Naujokynas tuo metu buvo Vyš-nių gatvėje, jo magistrė – seselė Nikodema. Tą naktį ji nakvojo ‘Furtoje’, nes buvo papjauta kiau-lė ir ji padėjo tvarkyti mėsą. Kai saugumiečiai pradėjo daryti kratą, ji iš virtuvės, kur miegojo, basi-nyčia, įsistojusi į nugriebtus kaliošus, užsimetusi paltą, pabėgo pas savo naujokes žiemos metu. Išei-dami saugumiečiai pasakė, kad už tokius darbus Stalino laikais jos būtų suimtos.”

1946 m. Čiobiškio prieglaudoje dirbusios seserys globojo miško brolius. „Prieglaudos auklėtinis Sniegenas (buvo rastas ant sniego) įskundė saugumui. Namai buvo apsupti. Partizanai užlipo ant aukšto ir atsišaudė. Tada čekistas liepė ko-

pėčiomis lipti s. **Scholastikai** ir Veronikai Sorokinaitei, kuri buvo ištekęjusi už partizano. Partizanai, nenorėdami jų žudyti, nusišovė. (...) Seselė **Scholastika** gavo 6 metus kalėjimo ir buvo išvežta į Rusiją. Atkentėjusi 4 metus, 1950 m. grįžo į Lietuvą palūžusia sveikata.” Kad 1957 m. seselė Scholastika galėjo būti vienuolyno vyresniąja pasitvirtina, nes kaip tik tas laikas seselių atsiminimuose yra baltas lapas.

Išsiskiriant vyresnioji seselė Juozapa susijaudinusi dėkojo mums, kad dabar užsipildė, kaip jai atrodė, toks neaiškus vienuoliško gyvenimo laikotarpis. Ji sakė: „Aš visą laiką galvoju – negi vienuolės nenuveikė nieko daugiau. Jūs tarsi atskleidėte vienuolyno paslaptį – dabar tą sovietmečio laikotarpį žymės labai prasminga ir pavojinga seselių veikla – maldaknygių istorija, škaplierių, rožinių gaminimas (mes su sese ne kartą matėme tuos darbus dirbančias vienuoles – L.T.). Ačiū, kad radote reikalą susitikti, papasakoti”.

Šiuo metu iš viso vienuolyne yra 38 seserys su juniorėm ir novicijom, o 33 seserys – amžinųjų įžadų. Jaunųjų iš viso – 12: iš jų 8 amžinųjų įžadų, 2 laikinųjų ir 2 novicijos. Iš seselių sužinojome, kad ateityje numaćiusios įkurti vienuolyno muziejėlį ir klausia – ar nesutiktume padovanoti kryželių klišės? – Žinoma, padovanosime – juk daugiau spaustuvinių šeimoje nebėra, nors dizainerių – taip. Ir ne tik kryželius, bet ir presą, kitus knygrišio įrankius.

Atvertėme dar vieną mūsų lietuvių benediktinių vienuolių istorijos puslapį, atskleidėme vienuolyno paslaptis. Didžiuojamės savo tėvais, kurie, nors ir rizikavo, bet nepabūgo ir atliko tuo me-